Haitian Creole D-base: *Kri pou liberasyon*: a collection of poems in Haitian Creole. © 2008 by Emmanuel W. Vedrine. (Note: Edited data base for computational linguistics – Target language: Haitian Creole).

* * * * *

[ala traka pou demokrasi kijan ou defini demokrasi kisa demokrasi vle di èske gen demokrasi ayiti kijan ou wè demokrasi ki demokrasi w ap defini p ap vin pale m de bisuit rasi pou di m se demokrasi w ap defini tout moun pale de demokrasi sèjousi magouyè pale de demokrasi avadra ayiti pale anpil de demokrasi de ki demokrasi ou konn sa demokrasi vle di bon ki demokrasi w ap defini diktatè enpav malveyan opresè k ap ravaje ayisyen sèlman iwonikman ayisyen ak chinwa ki diferans ki genyen ant yon ayisyen ak yon chinwa repons lan byen fasil touledе se vwayajè chinwa a te kòmanse vwayaje depi lontan jodiya ayisyen an gaye pa nenpòt ti van l ap chèche yon refij men l pa janm gen rezon devan oken jij chinwa a chanpyon nan vwayaje yo respekte l kote l pase li fyè de kilti li epi l viv tankou zwazo nan lanati ayisyen an kite peyi li e li panse retounen lakay li li gen gwo lide poutèt sa l pa fache ayisyen sispann pran lòd nan men zòt lè kolon sa yo mande ou fè koudeta pouki w pa di yo lavoum wete kò yo la lè kolon sa yo mande w touye frè ou yo pouki w pa di demake al touye pa yo lè mons sa yo di w ka ayiti se fatra pouki w pa jis di yo non pa ba w kenbe sa lè bandi kolon sa yo vle pase ou lòd pouki w pa di ou pa sòlda k ap tann modòd se sanzave k ap chèche mwayen esplwate w ou konn sa k nan tèt yo pa kite yo blofe w ayisyen yon metis ayisyen kisa sa vle di ayisyen se yon metis ayisyen reyalize sa konpòtman l ak fason li panse diferan eritaj lòt kontinan se yon kilti rich de tout fason ayisyen pitit ewòp ak afrik gade ou kounyeya yon timoun ki fèt an amerik o premye pitit afrik ayiti bezwen dyaspora peyi d ayiti gen bezwen nou tout se vre men li pa prepare pou li ban nou manje se nou dyaspora k ap eseye sipòte l dekwa pou gwo van ekonomik pa bwote l si n deside retounen al viv ayiti fò nou chita panse fò n prepare pou sa peyi n pa pare pou resevwa dyaspora serye k ap panse pou demen pou tout tchovi menm kan nou santi n prepare pou al ede pa panse y ap apresye ide n pral pote pase gen yon dal raketè ki deja la y ap fè tout fason posib pou kanpe an kwa anpil dyaspora prepare pou t al ede men nan ki chemen tchovi sa yo pral pase ki estrikti n konnen ki la deja sou pye donk fò nou vin reyalis si je nou klere men nou pa dwe janm panse lage ayiti okontrè fò n travay di panse reflechi a pi bon mwayen nou kapab pote kole nan kèlkeswa nivo domèn n ap fonksyone ayiti nan fen ventyèm syèk ki kote nou rive nan fen ventyèm syèk kisa nou akonpli apre 189 ane endepandans èske n prepare pou n selebre premye janvye 2004 yon dat k ap fè desanzan desanzan kisa èske n ka di desanzan endepandans apre 189 ane nou kontinye ap rale men kilè n ap leve kanpe pou n mache ann gade dèyè pou wè sa n fè ann chita pou n pale ann reflechi pou wè sa n akonpli ann gade pou wè kote n rive ki kote ayiti ye apre 189 ane nou kontinye ap rale men kilè n ap leve kanpe ayiti pou ayisyen chak fwa m ap panse a peyi m 2 rigòl dlo sot nan je m se yon kote m pa ka bliye paske se la lonbrik mwen plante ayiti ayiti kilè w ap lib tout bon ayisyen ayisyen kilè n ap met tèt ansanm ann sispann di chak koukouy klere pou je w si granpapa nou yo pa t met tèt ansanm nou pa ta gen patri sa a ayisyen ayisyen yon sèl dwèt pa manje kalalou ayisyen ayisyen ann travay pou peyi nou ala traka pou demokrasi kijan ou defini demokrasi kisa demokrasi vle di èske gen demokrasi ayiti kijan ou wè demokrasi ki demokrasi w ap defini p ap vin pale m de bisuit rasi pou di m se

demokrasi w ap defini tout moun pale de demokrasi sèjousi magouyè pale de demokrasi avadra ayiti pale anpil de demokrasi de ki demokrasi ou konn sa demokrasi vle di bon ki demokrasi w ap defini diktatè enpav malveyan opresè k ap ravaje ayisyen sèlman iwonikman ayisyen ak chinwa ki diferans ki genyen ant yon ayisyen ak yon chinwa repons lan byen fasil toulede se vwayajè chinwa a te kòmanse vwayaje depi lontan jodiya ayisyen an gaye pa nenpòt ti van l ap chèche yon refij men l pa janm gen rezon devan oken jij chinwa a chanpyon nan vwayaje yo respekte l kote l pase li fyè de kilti li epi l viv tankou zwazo nan lanati ayisyen an kite peyi li e li panse retounen lakay li li gen gwo lide poutèt sa l pa fache ayisyen sispann pran lòd nan men zòt lè kolon sa yo mande ou fè koudeta pouki w pa di yo lavoum wete kò yo la lè kolon sa yo mande w touye frè ou yo pouki w pa di demake al touye pa yo lè mons sa yo di w ka ayiti se fatra pouki w pa jis di yo non pa ba w kenbe sa lè bandi kolon sa yo vle pase ou lòd pouki w pa di ou pa sòlda k ap tann modòd se sanzave k ap chèche mwayen esplwate w ou konn sa k nan tèt yo pa kite yo blofe w ayisyen yon metis ayisyen kisa sa vle di ayisyen se yon metis ayisyen reyalize sa konpòtman l ak fason li panse diferan eritaj lòt kontinan se yon kilti rich de tout fason ayisyen pitit ewòp ak afrik gade ou kounyeya yon timoun ki fèt an amerik o premye pitit afrik ayiti bezwen dyaspora peyi d ayiti gen bezwen nou tout se vre men li pa prepare pou li ban nou manje se nou dyaspora k ap eseye sipòte l dekwa pou gwo van ekonomik pa bwote l si n deside retounen al viv ayiti fò nou chita panse fò n prepare pou sa peyi n pa pare pou resevwa dyaspora serye k ap panse pou demen pou tout tchovi menm kan nou santi n prepare pou al ede pa panse y ap apresye ide n pral pote pase gen yon dal raketè ki deja la y ap fè tout fason posib pou kanpe an kwa anpil dyaspora prepare pou t al ede men nan ki chemen tchovi sa yo pral pase ki estrikti n konnen ki la deja sou pye donk fò nou vin reyalis si je nou klere men nou pa dwe janm panse lage ayiti okontrè fò n travay di panse reflechi a pi bon mwayen nou kapab pote kole nan kèlkeswa nivo domèn n ap fonksyone ayiti nan fen ventyèm syèk ki kote nou rive nan fen ventyèm syèk kisa nou akonpli apre 189 ane endepandans èske n prepare pou n selebre premye janvye 2004 yon dat k ap fè desanzan desanzan kisa èske n ka di desanzan endepandans apre 189 ane nou kontinye ap rale men kilè n ap leve kanpe pou n mache ann gade dèyè pou wè sa n fè ann chita pou n pale ann reflechi pou wè sa n akonpli ann gade pou wè kote n rive ki kote ayiti ye apre 189 ane nou kontinye ap rale men kilè n ap leve kanpe ayiti pèpèrize eleksyon pèpè enstitisyon pèpè espwa pèpè kandida pèpè kochon pèpè konsyans pèpè lajan pèpè jandam pèpè lapolis pèpè legliz pèpè lekòl pèpè leta pèpè desizyon pèpè lide timoun pèpè manje pèpè misyonè pèpè ONG pèpè pati politik pèpè plan devlopman pèpè premye minis pèpè prezidan pèpè pwodui pèpè pwojè devlopman pèpè rad pèpè rèv moun pèpè soulye pèpè tout bagay pèpè elas ayiti ap viv nan pèpèrizasyon kilè l va depèpèrize ayiti pou ayisyen chak fwa m ap panse a peyi m 2 rigòl dlo sot nan je m se yon kote m pa ka bliye paske se la lonbrik mwen plante ayiti ayiti kilè w ap lib tout bon ayisyen ayisyen kilè n ap met tèt ansanm ann sispann di chak koukouy klere pou je w si granpapa nou yo pa t met tèt ansanm nou pa ta gen patri sa a ayisyen ayisyen yon sèl dwèt pa manje kalalou ayisyen ayisyen ann travay pou peyi nou chalbari dèyè save raketè moun sa yo toujou pre pou kritike men yo pa janmen kreye pou ede ayisyen pote premye pri nan sa e se youn nan rezon peyi n konsa si w bezwen yon lis revolisyonè frè ayisyen ta pote labanyè men revolisyonè ak plim nan men moun k ap grate santi san fè anyen konbyen revolisyonè ayiti ki konn sekle plante apre ekri men yo ka kritike janmen kreye yo konn pale franse se yon metye peyizan nou yo pa moun egare

yo konn pale franse pa bay manje donk anpil save tounen raketè filozòf blofè k ap tann blan vin fè dezyèm endepandans mwen tande ayiti libere 7 fevriye 86 mwen bay 2 kout ri kwe kwe ann sispann kwè nan tonton nwèl ann sispann bwè nan bibon ann kòmanse bwè nan boutèy de ki endepandans w ap pale mwen bay 2 kout ri kwe kwe ou ka pran sant yon dezyèm endepandans se yon bèl rèv men li poko fèt se yon ti bebe ki nan vant toujou men li poko akouche ayiti ap endepandan se lè tout chen va souse yon zo ayiti ap endepandan se lèt tout fatra va disparèt se lè tout chen va manje ak chat se lè tout lou va manje ak ti mouton se lè tout moun bwete va mache dwat se lè tout avèg va wè se lè dwadelòm p ap vle di dwèt moun se lè ti pouchon va di sentaniz ann fè yon sèl nou tout se ayisyen ann pouse pou pi devan se lè sa a n a di dezyèm endepandans diskou yon kandida tafyatè dlo klè pike pike sa a ki rele kleren an enben se dlo benit ki pral devlope ayiti lè m pran pouvwa sa a ay gade m ap mete plantasyon kann tribòbabò nan peyi a pou peyizan jwenn travay agogo m ap fè pase yon lwa lachanm pou tout moun san distenksyon plante kann tout kote bon gade m sèmante zafè peyizan ayisyen k pral koupe kann sendomeng bon tèlman pral gen kann ayiti se braseros dominiken n pral anboche pri sik ak tafya gen pou desann ba ba tout bagay ayiti gen pou vin dous kou siwo se lè sa a ayisyen pral konn dousè peyi a afè sekirite a sa pral dous dous dous afè gang k ap bay problèm sa pral dous dous dous afè diplomat beton k te konn pran lari sou lòt gouvènman pou ti krik ti krak gouvèlman nou an ap ba yo kleren gratis pou fè yo dòmi tout lajounen mesye lachanm ki te konn fè dilatwa pou vote kèk pwojè lwa gouvènman nou an pral ba yo tèt bèf pou fè sa n ap vide danmjann kleren sou tèt yo pou yo vin dou dou dou zafè reyinyon k te konn fèt lachanm gran jounen ak depitèz senatèz sou dwa lafam enben tout pral fèt sole kouche pou medam yo vin dous dous dous zafè jounalis pou ti krik ti krak ap vin fè tripotay pou al bay n ap achte yo ak lajan kleren peyi a pou yo vin dou dou dou nou tande tout moun ap kriye o pri manje monte bwa lavichè enben akoz pri tafya a ki pral desann sa pral kaba tousuit n ap kreye pwogram pou lajenès tout kote pou yo ka sispann kanpe nan tout kwen lari ap tyeke pral gen makrèl nan tout rakwen peyi a pou kreye anplwa pou yo bon nou wè sa inondasyon sot fè peyi nou an akoz pyebwa ki pa genyen enben gouvènman nou an pral plante kann tout kote ki dan griyen ayiti kann nan ravin kann nan tèt mòn kann nan tè plenn kann nan falèz kann kote k arid n ap retounen ak yon nouvèl pwojè ASKO (H.A.S.C.O) men fwa sa a n ap met youn nan chak depatman pou kreye travay donk ak pwojè pati politik nou an youn ki dous dous dous nou sèmante swasanndisèt fwa sèt pou n mete peyi a sou ray devlopman egzamen pou kandida alaprezidans apre y a fin ranpli tout dosye nesesè jan ke lakonstitisyon mande pou fè y a va parèt nan medya a pou kesyon sou egzamen bakaloreya a y a di pèp la sa yo regle deja pou ayiti tonma politisyen rat do kale opòtinis blofè magouyè devan bondye posib pou al konpoze ak disètasyon ke yo pral fè peyi chanje men anpil bagay pral devwale lè klou laverite koumanse pete laverite se lwil fòk kanmenm li flote pase l pa ka koule pèp la ap suiv tout blofè magouyè raketè vòlè ki pral konpoze men fout anpil deja gen mwayèn zewo bare donk kè tout kandida sou biskèt pase yo poko konnen kilès tonsam vle chwazi kòm loreya pou 7 fevriye 2006 e l bonè toujou li poko twò ta men ayiti cheri se tè glise se tè k ka jete nèg menm kan li pa mouye tonton an ka chanje mwayèn elèv k al konpoze anpil elèv poko konnen kouman egzamen pral ye e sou ki bit yo kanpe anfen yon elèv oblije prepare l epi pran l jan l ye bat pakè konnen istwa jeneral istwa rejyon an men l posib tou pou loreya a se elèv ki pi konn kilti tonton an gade pa bouke je li bonè toujou e sa depan kijan egzamen pral fèt pase nan venteyinyèm syèk pèp ayisyen pa bèt byenke yo

di l analfabèt annatandan men yon dal kesyon moun ka poze poudi egzamen an p ap tou prepare aletranje pou konpitè magouy al korije kòm kado teknoloji avanse poudi tonsam pa konn kilès k ap loreya deja poudi p ap gen magouy nan yon tèl bakaloreya poudi pèp p ap pè pase riyèl vayan ak riyèl touman poudi egzamen sa a pa pral tounen yon move tan poudi egzamen sa a pa pral yon lòt inondasyon pou fin peri yon nasyon k gen yon dal pwoblèm san solisyon poudi y ap kite kèk elèv ki ta parèt serye pase tout bon vre se yon dal kesyon nou ka kòmanse poze anvan kandida yo al konpoze eleksyon konfizyon timoun mande gonmbo cho ba li l nan plan men si l boule di l se pou sere dan mare ren pouki l bezwen plenyen lè l wè konplo mare se reziyen l sere dan l epi pran l jan l ye tonnè krizòl ti konmèdè fè bon boule se rezilta enpètinans timoun fwonte fwa sa a wè pa wè antèman pa pou katrè kadav fin gate gwo reta pou fòseyè kandida dasomann deja elimine kandida potanta pa wè kote yo ye pèp la konn sou men l pa konn fou lè l bwè tafya li swaf li bwè men l pa pèdi tèt li pou sa yon dal magouy pou ayiti ret nan koma enpas kot anpil kandida pran nan twa wa yon fanm ki gen tranche ki pa ka delivre l ap rele penn pou youn alsiyis te pou de epi solèy la leve ayiti se nan w rèv mwen te ye epi m espante se kafoufèy mwen ta prale epi lè m rive bò simityè mwen pa wè okenn pòv k ap mande o o m di sa k pase m di nan kè m pinga jeneral la do voye yo an vakans nan peyi titanyen paske l voye deja anpil pòv an vakans nan peyi sa a depi nan kòmansman 30 septanm 91 anpil moun pa t ka di yon mo jeneral ta te tou deja andyable donk fòk ou ta riske vi w pou ta pwoteste te gen yon ti nèg ki vin pase kote m mwen mande l poukisa tout bayè simityè fèmen li di mò yo te fè yon leve kanpe pou pwoteste pa gen plas ankò anndan an bawon sanmdi move kou kong li rele anmwe anmwe simityè pa ka fout pran mò ankò li tèlman rele fò lameri tande lè majistra a mande sa k pase yo di l se mò nan simityè pòtoprens lan ki an grèv mwen pete yon ekla ri epi m di mò yo te nan dòmi poukisa yo pa t leve kanpe lè janklod te la ti nèg la di m yo pa t kapab te chaje leyopa ak lòt bèt sovay ki t ap make pa vennkat sou vennkat bò kav tonton an m mande l poukisa yon tèl simagri li di gen yon seri mò tonton an te voye nan peyi sanchapo san rezon pou evite eskonbrit pete yo te oblije bay tonton an sekirite lè l t al nan peyi sa a tou mwen mande l si bèt yo toujou la ap fè pòs li di depi sèt fevriye pèp la te fè yo ale m kontinye wout mwen lè m rive soudal mwen pa t menm ka rekonèt kote m te ye m wè se nan yon bèl site m ye m pa wè okenn ti kay kraze okenn pòv k ap mande charite okenn timoun pye atè ak bokit dlo sou tèt yo okenn chen mouri bò lari okenn rigòl santi m met de men nan machwè tèlman m sezi delaetan mwen desann premyè avni m franchi nan palmis m pa wè okenn kochon k ap kouri m pa wè okenn pil fatra m pa pran sant okenn santò m pa pran sant okenn chen mouri okenn bagay santi m make twa pa epi m wè m ateri bò lekòl jan venntwa m kontinye desann toudwa m pa wè okenn tyoul blan okenn mandyan k ap tann blan pou di *i am hungry give me five cents please* m franchi nan ri magazendleta m pa wè okenn ray tren mwen wè yon mesye ki t ap pase mwen di l eskize m mesye kote ray tren yo kisa ASKO fè ak yo li di tibonòm nan te vann yo anvan l pati m met de men nan machwè m tèlman m sezi kòm mwen te cho m pa t ka jwenn dlo donk m achte yon fresko epi m kontinye mache al kwabosal lè m rive mwen pa wè okenn labou okenn salte mache anba m wè se yon gwo mache kouvri bèl bagay modèn mwen pa wè okenn mouch k ap vole mi di si piram te la kisa l ta di dat l ap viv nan fredi nouyòksiti jan l ta anvi wè mouch m pa wè okenn bouretye okenn pòtè k ap pote okenn pòv anba galri k ap mande mwen pa tande okenn moun k ap plenyen pou lavichè souri nan figi tout moun yo fre kou boujon yanm ou pa tande pesonn ap pale de zenglendo se kòmsi tout t al nan peyi

sanchapo men tout kote m pase wè brigad vijilans monte pou ranfòse sekirite mwen di ayiti va chanje ayiti va libere tout bon vre eskanp figi l va kanpe zòt va respekte pitit desalin li p ap kontinye pase yo nan tenten mwen di gen espwa solèy la va leve ayiti mwen espante m voup mwen reveye epi m wè solèy la leve m di apa se nan w rèv mwen te ye èske nou gen desandan anakawona te gen desandan kawonabo te gen desandan tousen te gen desandan desalin te gen desandan chalmay peral te gen desandan benwa batravil te gen desandan wi nou ka pale de eritaj yo e lidè raketè ayiti yo e nou menm ayisyen ki temwen n ap mande ki pichon ki tonbe sou ayiti kisa k lakoz anpil nan nou pa gen desandan epi tout moun ap di depi lontan ayiti te yon peyi dan griyen kòmkidire pwoblèm politik yo pa t janm rann li mazora konpatriyòt fè yon reflechi sou sa konbyen dan ou genyen èske nou gen 200 dan esprime w se nan biwo ou ye kisa se nan peyi m mwen ye kisa ou vle m pale se lang zansèt mwen te kite o o tande koze se kreyòl m ap pale mwen nan peyi m epi se lang kilti m sa pou m fè pou enbesil k ap ri m prèske tout chan m yo an kreyòl lè m ap chèche bèl pawòl m toujou panse an kreyòl menm lè yo pa t vle m pale l lekòl fanm ayiti (akostich pou fanm lakay) fanm ayiti ap fè dal mèvèy depi lè amerik panteko anba grif atoufè nou dwe bat anpil bravo pou fanm brav sa yo merit pou tout rezistans dyanm fanm kreyòl yo anakawona ou menm rèn brav kiskeya yanvalou pa ta sifi pou danse pou ou imaj pozitif bravou ou sèvi miwa tchovi ayiti cheri pou gade lespwa istwa d ayiti ap toujou nonmen non ou fanm kreyòl fanm nou yo bèl tout bon wifout se fanm orijinal gade souri nan vizaj yo gade taye banda yo ann bat bravo pou fanm sa yo yon seri fanm ki wè lwen fanm ki gen rèv pou demen chak kou nou wè y ap lite pou sa chanje ann voye yo monte bat bravo pou yo epi sipòte yo bat bravo pou tout fanm kreyòl k ap simen plan espwa pou boujonnen chanjman fènwa ak klete an 1991 ane 1991 se yon lòt paj nan istwa d ayiti klète te kòmanse ap blayi fènwa te kòmanse ap redui pèp la te kòmanse wè paske l te gen lontan ap mache nan fènwa magouyè te tankou chwal mawon yo kenbe nan chemen yo te kòm chat chen te fe malonnèt anba pye zaboka mèkredi granmmaten an 1991 pentad vole kalòj tranbe kòk kalite beke pèp kanpe an 1991 gason ak fanm vanyan kanpe magouyè move istwa pa t rete kanpe li te kontinye ap mache zòt boude paske pèp t ap pale pèp t ap voye leson monte magouyè fè koutsan man kè pa kontan pèp la gen espwa li te fatige pote yon kwa magouyè te kontinye ap eseye fè chemen koupe pou bloke wout demokrasi yo te pè klète ki te blayi nan peyi d ayiti magouyè sote malveyan gen kè kase jounen sèt fevriye pwòpte tout kote ou pase pèp la te byen respire li te kontan men magouyè fè koutsan pi devan magouyè bay panzou pouvwa pou detwi lespwa men yo pran nan twa wa fòk sa fini lè m gade ayiti lè m gade ayisyen m rele 2 rant dlo nan je anmwe anmwe gade kote nou ye ann sèmante pou n di fòk sa fini ann sèmante pou frè nou yo pa fè manje reken ann sèmante pou nou pa vann yo lòtbò dlo frè m yo kilè n ap di fòk sa fini kilè n ap goumen pou prestij nou pou sa fini fòk nou ini fòk nou chase tout malfini si nou ini yon jou sa va fini jimnastik politik politik tonbe leve politik woule m debò reyinyon monte desann lachanm bèl tilititi konstitisyonèl diskou blòf onondipè pou pèp ensiswatil pou magouyè reyinyon monte desann pou pèp kontinye ap tann jiskaske l fin tounen pwatann lo kontinye ap anpile lo e-a lo n-i lakonstitisyon di politik 2 je pete politik pou pèp pa janm mache politik k ap fè pèp dòmi kòmsi se malad y anestezi magouyè ap fè move piwèt pou jwe vye jwèt lanjelis bare magouyè pèp kòmanse wè klè menmsi l pa ka li menmsi l pa ka ekri magouyè ap pale fransè nan palè y ap pale de demokrasi bisuit rasi pou fè pèp dòmi panzouyis trant septanm k ap fè negosyasyon magouy magouyè ki panse pèp pa wè klè nan jwèt kachkach liben lago bijou lago fini al

bouche mwen kenbe w se tou pa w al kache kandida dan griyen mesye kandida dan griyen frè m yo bonjou mwen jis fè yon ti parèt pou mwen salye nou mwen konn nou tout se pitit ayiti toma nou konnen tou pa gen okenn manti nan sa kèk kesyon pou kandida dan griyen nou yo nou gen kèk plan pou pèp gade sa k ladan yo sa n fè deja nan sosyete a pou kwè nou kisa nou fè deja pou pèp la vote nou ekip kandida dan griyen n yo ayiti mesye pran konsyans tray peyi a ap sibi nou bouke ak diskou zewo fot an franse kisa n pral fè pou ayiti ka avanse mesye ekip kandida dan griyen frè n yo men pataje ak nou plan devlopman ou yo kisa n pral fè pou met agrikilti sou pye kreye travay sekirite bay moun manje kandida dwategoch fwa sa a nan listwa kandida fè mikalaw yo kale kou dyondyon apre yon move tan epi parèt sou divès fòm w a blofè pa w tout ap resite yon sèl grenn priyè chanjman gras a tonton sam anpil ladan yo kontan tanpèt mwa fevriye a pou vin nan kous la men anpil pa wè danje k blayi pi devan pou kenbe ayiti pou li pa fè yon pa apre pèp pran nan blòf malere doktè pè yon gwoup nimewo radòt ap manipile anpil moun panse vote milyonè blofè san mande sa yo te fè avan pou ede pèsonn pa konn vrèman sou ki bit yo kanpe sa k parèt endistriyalis nasyonalis sa k ap tann benediksyon peyi etwale pastè k gen w sèl pwogram ayiti se pou kris kandida lamayòt kandida gade mwen pa pè w se moun ou ye se poko epòk kanaval epi w maske al demaske tande pou pèp la kapab wè w vin pale dirèk avèk pèp la pou l sa kwè w kandida gade mwen pa pè w se moun ou ye ou pa lougawou pouki w pè montre sa w ye poukisa ou oblije ap sere figi demaske w non se jodi kanaval fini kandida gade mwen pa pè w se moun ou ye ou byen konnen nou tout se ayisyen nou ye vin di mwen tout sa ou genyen nan dyakout ou ki sòt de pwojè ou genyen pou peyi nou kandida ke ou te yon milyonè blofè endistriyalis politològ tafyatè pastè oubyen politisyen rat do kale gade mwen pa pè w mwen konnen kilès ou ye koudeta nan lakou ayiti koudeta ayiti peyi soudevlope se plis pwoblèm pou demokrasi pa mache se tèrè ki monte tansyon popilasyon toujou nan avantay zòt pou esplòtasyon tanzantan siklòn politik fè balizay sètadi diktati koudeta dechoukay politisyen opòtinis yo renmen sa pou eseye pran woulib monte sou pouvwa ala traka pou peyi ayiti cheri move nouvèl pou cheve nan tèt tresayi manipilasyon pou lajan fè san koule toujou pou kontinye plè peyi devlope nou wè gouvènman vini gouvènman ale zòt telegide yon bann move kò ame k ap chire pit ant frè ak frè pou pran pouvwa yon teknik pou ayiti pa janm fè yon pa ki kote ayiti ye nan gran ventyèm syèk yo poze m kesyon sa a gen moun sou latè ki poko janm konnen nou malgre yo konsidere n jwif eran nou genyen yon santiman ayisyen yo met tout chay sou do nou nan kontinan sa a reveye ayisyen nan gran ventyèm syèk w ap dòmi ou te konn leve anvan kòk chante reveye sole leve kote m te fèt mwen ta ka fèt lòt kote nan amerik la amerikdinò oubyen amerikdisid mwen ta ka fèt tou an afrik ewòp oubyen azi men mwen fèt ayiti yon tè ki gen yon istwa byen long yon istwa ki toujou nan tèt mwen yon kote mwen kòmanse respire kote mwen kòmanse obsève sa moun sou latè bezwen kote kochon kreyòl nou yo zòt soti kote l soti vin di nou yo gen lafyèv pòsin yon konbinezon matyavèl pou peyizan move nouvèl yo ban nou kochon grimèl yo pou n toujou rete esklav yo se vre yo di n analfabèt men nou konnen ke nou pa bèt koudeta nan peyi sivilize koudeta peyi sivilize gwo koze tout kote nan lemonn branche pou obsève latwoublay blayi nan yon kokenn eleksyon ki pral potomitan anndan tout desizyon yon siklòn politik balize florida bilten papiyon gentan vin pou gate sa batay legal pou rekontaj vot yo pete bagay yo mele kay tonton sam tout bon vre gwo koze koudeta peyi sivilize pèp ki pa te byen vote ap rele anmwe rezilta eleksyon sa a dire bon bout tan poudi pa ta gen magouy pou koupe devan lobo pete devan grenn je lemonn antye leson tounèf pou ti

peyi soudevlope kokenn batay ant kandida pou pran pouvwa ala tray demokrasi tonbe nan koma jimnastik politik politik tonbe leve politik woule m debò reyinyon monte desann lachanm bèl tilititi konstitisyonèl diskou blòf onondipè pou pèp ensiswatil pou magouyè reyinyon monte desann pou pèp kontinye ap tann jiskaske l fin tounen pwatann lo kontinye ap anpile lo e-a lo n-i lakonstitisyon di politik 2 je pete politik pou pèp pa janm mache politik k ap fè pèp dòmi kòmsi se malad y anestezi magouyè ap fè move piwèt pou jwe vye jwèt lanjelis bare magouyè pèp kòmanse wè klè menmsi l pa ka li menmsi l pa ka ekri magouyè ap pale fransè nan palè y ap pale de demokrasi bisuit rasi pou fè pèp dòmi panzouyis trant septanm k ap fè negosyasyon magouy magouyè ki panse pèp pa wè klè nan jwèt kachkach liben lago bijou lago fini al bouche mwen kenbe w se tou pa w al kache kandida dan griyen mesye kandida dan griyen frè m yo bonjou mwen jis fè yon ti parèt pou mwen salye nou mwen konn nou tout se pitit ayiti toma nou konnen tou pa gen okenn manti nan sa kèk kesyon pou kandida dan griyen nou yo nou gen kèk plan pou pèp gade sa k ladan yo sa n fè deja nan sosyete a pou kwè nou kisa nou fè deja pou pèp la vote nou ekip kandida dan griyen n yo ayiti mesye pran konsyans tray peyi a ap sibi nou bouke ak diskou zewo fot an franse kisa n pral fè pou ayiti ka avanse mesye ekip kandida dan griyen frè n yo men pataje ak nou plan devlopman ou yo kisa n pral fè pou met agrikilti sou pye kreye travay sekirite bay moun manje kandida dwategoch fwa sa a nan listwa kandida fè mikalaw yo kale kou dyondyon apre yon move tan epi parèt sou divès fòm w a blofè pa w tout ap resite yon sèl grenn priyè chanjman gras a tonton sam anpil ladan yo kontan tanpèt mwa fevriye a pou vin nan kous la men anpil pa wè danje k blayi pi devan pou kenbe ayiti pou li pa fè yon pa apre pèp pran nan blòf malere doktè pè yon gwoup nimewo radòt ap manipile anpil moun panse vote milyonè blofè san mande sa yo te fè avan pou ede pèsonn pa konn vrèman sou ki bit yo kanpe sa k parèt endistriyalis nasyonalis sa k ap tann benediksyon peyi etwale pastè k gen w sèl pwogram ayiti se pou kris kandida lamayòt kandida gade mwen pa pè w se moun ou ye se poko epòk kanaval epi w maske al demaske tande pou pèp la kapab wè w vin pale dirèk avèk pèp la pou l sa kwè w kandida gade mwen pa pè w se moun ou ye ou pa lougawou pouki w pè montre sa w ye poukisa ou oblije ap sere figi demaske w non se jodi kanaval fini kandida gade mwen pa pè w se moun ou ye ou byen konnen nou tout se ayisyen nou ye vin di mwen tout sa ou genyen nan dyakout ou ki sòt de pwojè ou genyen pou peyi nou kandida ke ou te yon milyonè blofè endistriyalis politològ tafyatè pastè oubyen politisyen rat do kale gade mwen pa pè w mwen konnen kilès ou ye koudeta nan lakou ayiti koudeta ayiti peyi soudevlope se plis pwoblèm pou demokrasi pa mache se tèrè ki monte tansyon popilasyon toujou nan avantay zòt pou esplòtasyon tanzantan siklòn politik fè balizay sètadi diktati koudeta dechoukay politisyen opòtinis yo renmen sa pou eseye pran woulib monte sou pouvwa ala traka pou peyi ayiti cheri move nouvèl pou cheve nan tèt tresayi manipilasyon pou lajan fè san koule toujou pou kontinye plè peyi devlope nou wè gouvènman vini gouvènman ale zòt telegide yon bann move kò ame k ap chire pit ant frè ak frè pou pran pouvwa yon teknik pou ayiti pa janm fè yon pa ki kote ayiti ye nan gran ventyèm syèk yo poze m kesyon sa a gen moun sou latè ki poko janm konnen nou malgre yo konsidere n jwif eran nou genyen yon santiman ayisyen yo met tout chay sou do nou nan kontinan sa a reveye ayisyen nan gran ventyèm syèk w ap dòmi ou te konn leve anvan kòk chante reveye soley leve kote m te fèt mwen ta ka fèt lòt kote nan amerik la amerikdinò oubyen amerikdisid mwen ta ka fèt tou an afrik ewòp oubyen azi men mwen fèt ayiti yon tè ki gen yon istwa byen long yon istwa ki toujou nan tèt mwen yon kote

mwen kòmanse respire kote mwen kòmanse obsève sa moun sou latè bezwen kote kochon kreyòl nou yo zòt soti kote l soti vin di nou yo gen lafyèv pòsin yon konbinezon matyavèl pou peyizan move nouvèl yo ban nou kochon grimèl yo pou n toujou rete esklav yo se vre yo di n analfabèt men nou konnen ke nou pa bèt koudeta nan peyi sivilize koudeta peyi sivilize gwo koze tout kote nan lemonn branche pou obsève latwoublay blayi nan yon kokenn eleksyon ki pral potomitan anndan tout desizyon yon siklòn politik balize florida bilten papiyon gen tan vin pou gate sa batay legal pou rekontaj vot yo pete bagay yo mele kay tonton sam tout bon vre gwo koze koudeta peyi sivilize pèp ki pa te byen vote ap rele anmwe rezilta eleksyon sa a dire bon bout tan poudi pa ta gen magouy pou koupe devan lobo pete devan grenn je lemonn antye leson tounèf pou ti peyi soudevlope kokenn batay ant kandida pou pran pouvwa ala tray demokrasi tonbe nan koma kowalisyon pou eleksyon poukisa kowalisyon lavèy eleksyon malgre sa montre vre ide pou yon inyon men poukisa l pa t janm fèt depi byen lontan pou te travay tèt ansanm pou vrè devlopman kowalisyon bon paske linyon fè lafòs lè l pa vle di estrateji pou jwenn gwo pòs se vre nou bezwen tètkole pou devlopman estrateji pou ayiti ta fè avan desalin te gen rezon fè kowalisyon ak ide pou te kwape kolon machwè won yon tètkole tou pou te kreye yon patri yon peyi pou viv lib ki rele ayiti depi desanzan nèg ap goumen pou pouvwa yo bon nan fè kowalisyon pou koudeta olye yo ta monte konbit pou devlopman sèl vrè mwayen pou ayiti ka fè avan kreyòl fransè anglè kilès ki towo a ayiti se kreyòl ki towo a men ki lang ki towo a se kreyòl ki towo a lè m ap pale kreyòl kreyòl rele m pa m lè m ap pale ak pèp la se kreyòl mwen pale o kilès ki towo a se kreyòl ki towo a m mande kilès ki towo a wi se kreyòl ki towo a lafrechè yon dam byen anfòm ap fè vayevyen yon samdi swa nan zòn mache anba depi dezèdtan l ap paweze la l ap chache lavi anba magazen kamyonèt site rete pou pran li li pa monte pase l pa pasaje mache fè l swe tankou pitit bouki podyab e dat lwaye pa lwen rive twa timoun pou bay manje abiye lekòl pou peye ak liv pou achte nan yon peyi kote pa gen travay metye lafrechè egal esklavay lè yon ti lafrechè ap paweze pa konprann se pa li jis ap make se yon nesesite k pouse l fè sa se pa pou plezi l ap taye banda lavèy 30 septanm syèl ayiti tonma an dèy pou plizyè santèn zetwal pitit li ki pral file yo pral file yo prale yo pral disparèt syèl ayiti tonma tou nwa lavèy lanmò yon dal pitit li yon dal ti inosan ki pral pran wout peyi sanchapo lavèy 30 septanm syèl la sonb lalin nan pa klere anpil zetwal koumanse ap balanse pou y al file anpil kretyen vivan koumanse wè yon fènwè ki pral blayi sou yon peyi lavèy 30 septanm magouyè koumanse ri tout panzouyis koumanse rejwi pou tout krim yo pral fè anba syèl ayiti tonma wouzi koumanse ap netwaye revolvè koumanse ap chaje manchèt koumanse ap file lavèy 30 septanm tout gwo ewo yo fache nan tonm yo desalin kriye chalmay peral rele anmwe yo tout move lè yo wè yo p ap ka delivre manman yo ki an danje lavèy jou sa a yon vye van koumanse soufle pou anonse yon move tan ki pral rive tout bèt yo tris pyebwa yo chagren yon vye tan maske lapli pral tonbe san lavalas pa desann loray pral gwonde san zèklè pa fèt san inosan pral koule pou ayiti ka libere lavoum pou yo ala mechan lidè n yo mechan yo pa respekte modòd zansèt yo ala sousou lidè n yo sousou y ap respekte modòd zòt pou kontinye toupizi yon pèp inosan k ap soufri depi digdantan ala vòlè lidè n yo vòlè yo plen sak bidòl lajounen kou sole kouche pou al sere aletranje pandan pèp la ap tribiche anba lavichè k ap fè malere moute mòn fòfyèl pa do ala blofè lidè n yo blofè yo fè n tout kalte pwomès pou eseye monte sou chèz boure a pou al dodomeya ala kout memwa lidè n yo kout yo manje manje bliye kou yo fin monte sou pouvwa yo di pèp la pran nan twa wa ala sanpidè lidè n yo

sanpidè yo pa fè anyen pou libere peyizan ayisyen ki esklav nan batèy yo pa fè anyen pou zòt sispann lage chen dèyè ayisyen ala mechan lidè n yo mechan lè yo kontinye kite pèp la grangou analfabèt epoutan l pa bèt ala kote gen lidè blofè sou latè lidè k merite vekse an laten lavoum alolavoum pou tout sa k met peyi a nan tyouboum lè ayiti te ayiti lè ayiti te ayiti yo te rele l *la perle des antilles* lè ayiti te ayiti yo te konn respekte ayisyen lè ayiti te ayiti reken yo pa t konn fete lè ayiti te ayiti ayisyen te ti prens aletranje lè ayiti te ayiti zòt te konn sezi yo pa t konn meprize n yo te konn respekte n lè nou al lòt bò dlo nou pa t konn pran ti bato pou al peri nan dlo tout kote n pase yo te konn bat bravo lè ayiti te ayiti ayiti cheri te bèl nègès li pa t mèg men l te gen ti grès lè ayiti te ayiti moun te konn al bisantnè pou al pran ti lè lè ayiti te ayiti yo te konn rele n premye nwa ki trase chemen libète premye nwa ki konjige vèb libere premye nwa ki pote laviktwa nan batay pou libète pèp nwa ki bwòdè ki mache tèt anlè lè ayiti te ayiti ayisyen pa t konn pati al pran imilyasyon lòt peyi lè tout ayisyen va pran konsyans lè ayisyen va reyalize ke blan ap fè yo fè tenten pou divize yo depi digdantan lè yo va reyalize ke blan divize yo yon fason pou toujou kontwole yo lè yo va di blan lavoum ou mèt ban m milyonven mwen p ap touye frè m pou ou lè yo va reyalize derespekte dwa moun p ap mennen ayiti oken kote lè yo va reyalize anbisyon pouvwa fè ayiti fè yon bak desanzan lè yo va reyalize batay pou pouvwa p ap mennen ayiti oken kote lè yo va reyalize anpil lidè k ap pale pa ka menm solisyone yon ti pwoblèm elektrisite lè yo va reyalize egoyis p ap mennen ayiti oken kote lè yo va reyalize envite blan vin okipe yo soudevlope ayiti lè yo va reyalize ke tout ayisyen dwe konn li ak ekri gratis ti cheri lè yo va reyalize fò yo aprann ede youn lòt lè yo va reyalize fò yo aprann envesti lè yo va reyalize fò yo aprann kreye lè yo va reyalize fò yo aprann plante lè yo va reyalize fò yo aprann pwodui pa sèlman konsome lè yo va reyalize fò yo aprann travay pou devlope kominote lè yo va reyalize fò yo aprann rebwaze lè yo va reyalize grate santi pa bay men se metye parese lè yo va reyalize yo chak dwe fè yon bagay pozitif pou ede ayiti vanse lè yo va reyalize kijan zòt ap pase yo nan tenten paske yo pa ka fè anyen lè yo va reyalize koudeta pasipala pa janm regle anyen pou ayiti lè yo va reyalize koupe tèt youn lòt jete nan ravin se babari lè yo va reyalize lonje kwi devan blan tout tan p ap devlope peyi lè yo va reyalize mo demokrasi a kisa li vle di lè yo va reyalize mo lidèchip la kisa li ye lè yo va reyalize nou bezwen lopital klinik ak pwogram sante tout kote lè yo va reyalize nou bezwen bonjan pwogram agrikilti pou ayiti devlope lè yo va reyalize nou bezwen bonjan wout pou konekte tout ayiti lè yo va reyalize nou bezwen lekòl gratis ti cheri nan tout rakwen n ale lè yo va reyalize nou bezwen lekòl teknik pou jèn ayisyen aprann metye lè yo va reyalize nou bezwen lekòl pratik ki p ap soudevlope mantalite lè yo va reyalize ayiti inonde ak mechanste bondye fache lè yo va reyalize prejije sosyal fè ayiti fè bak olye li avanse lè yo va reyalize prizkonsyans se yon medikaman ke tout ayisyen dwe pran lè yo va reyalize se pa ni kapitalis kominis maksis nasyonalis sosyalis teworis k ap sove ayiti lè yo va reyalize se pa oken pati politik ki pral libere ayiti lè yo va reyalize sekrè devlopman ayiti se nan travay ansanm ak travay di sa ye lè yo va reyalize solisyon ayiti se pa nan batay youn kont lòt pou pran pouvwa sa rete lè yo va reyalize travay ansanm nan lapè lanmou respè youn pou lòt se kle siksè lè yo va reyalize viv nan blòf p ap mennen ayiti oken kote lè yo va reyalize yon dal pati politik pèpè se ong koukouy k ap klere pou je lè yo va sispann abize esplwate maspinen meprize pile souse sa ki anba lè lidè ki sou pouvwa va kòmanse respekte lalwa e fè moun pratike sa lè tout moun ki di yo se lidè va fè pwogram pou eklere pèp ayisyen ki nan fènwa lè tout lidè va aprann pèp ayisyen konsève olye yo

dechouke sa yo bezwen lè respè dwa moun p ap vle di respekte dwèt moun men respekte tout moun lè tout ayisyen va sispann rejte kilti ak bagay ki fèt lakay pou vin fyè de tèt yo lè tout va reyalize reyalite sa yo y a va pran konsyans ke solisyon peyi a se nan men yo sèlman li ye epi yo va deside nan ki direksyon yo vle ale si yo ta renmen ayiti devlope tout bon vre lidè ayiti bezwen an youn ki ka kreye yon atmosfè pou sekirite blayi tribòbabò nan peyi a youn ki ka gen dyalòg ak pèp la tanzantan youn ki ka fè pèp ayisyen fyè de tèt yo youn ki ka antann li ak plizyè pati youn ki sousye de kreyasyon wout lopital klinik lekòl atravè peyi a youn ki sousye de edikasyon pwogram alfabetizasyon pou tout moun tribòbabò nan peyi a youn ki sousye de peyizan e ki eseye rezoud pwoblèm yo youn ki sousye de lajenès e ki vle kreye pwogram pou yo youn ki sousye de destriksyon anviwonnman an youn ki pa abize dwazimen nan avantaj li pou kontwole pouvwa youn ki pa kwè nan sakrifis imen pou kenbe pouvwa youn ki p ap pèsekite moun pou kritik yo ak kwayans yo youn ki pa wè pouvwa kòm fason pou anrichi rapidman youn ki pa wè pouvwa kòm opòtinite pou bay zanmi djòb youn ki pa itilize konstitisyon an kòm papye ijyenik youn ki gen yon bèl plan pou devlopman ayiti youn ki gen nan tèt li pwojè enfrastrikti de baz pou peyi a youn ki gen valè moral youn ki pa yon diktatè men yon bon lidè youn ki pa yon popetwèl ki la pou sèvi enterè kèk peyi etranje men ki se yon bon diplomat ki ka pale e tande pou wè sa k bon pou ayiti youn ki ouvè a vrè dyalòg youn ki fyè de fanm nou yo e ki eseye fè yon bagay pou chanje sitiyasyon yo youn ki konn kijan pou jere pouvwa olye li abize l youn ki konn istwa ak kilti peyi a epi itilize konesans sa a nan benefis pèp la youn ki respekte lalwa e ki fè moun obeyi lalwa youn ki respekte dwa chak sitwayen youn ki wè enpòtans yon vrè pwogram agrikilti pou ka dekouraje migrasyon ilegal peyizan nou yo youn ki wè enpòtans dyaspora a epi ki kreye chanèl pou ayiti benefisye toutbon de sous sa a ki pa esplwate youn ki panse rete nan peyi a apre manda l bout dekwa pou l sèvi lidè annapre yo konseye youn ki konprann bezwen peyi a nan tout sans e k ap fè maksimòm travay pou fè fas a yo youn ki valorize edikasyon nan tout sans kòm kle devlopman pou ayiti youn ki valorize resous imèn e ki kòmanse pran avantaj de sa pou benefisye peyi a youn ki montre yon lidèchip ki ka sèvi kòm modèl pou lidè demen yo youn ki gen yon vizyon alontèm pou devlopman peyi a e ki ka sèvi kòm yon eritaj epi youn ki ka ede nou jwenn pèl nou ki pèdi nan listwa dekwa pou n rebatize ayiti *la perle des antilles* litani yon machann adye sòna bon vye malerèz li toujou pase nan zòn lan menm lè a epi malerèz la pa konn l è non chak jou depi dizè fè beng ou tande chante a kòmanse men bèl pwa bè pwa blan pwa frans pwa jòn pwa nwa pwa vèt diri blan diri jòn diri odeveya mayi semak soupoudre tout timoun nan katye a vin abitye ak mizik sa a se tankou yon do re mi fa sòl la si do li toujou repete yo annòd lendèyèlòt pye malerèz la gen yon koulè inesplikab tèlman l pran pousyè nan lari bapedchoz kafoufèy ak soudal venn kou l rèd tankou yon bal tèlman chay la lou sou tèt li kè w fè w mal lè w gade malerèz la k ap monte mòn nelyo byen rapid tankou yon machin k ap pran l an dezyèm pòv malerèz podyab poudi l la toujou ou kwè sòna pa do mouri si w ta mande l si chay la lou li ta ka fache anpil machann pa vle tande moun di sa yo pa vle moun di chay lou yo di pa di sa si gen w zonbi w a fè l pati manman pa ban m tete ankò li lè pou sevre m mwen fè dan mwen ka mòde ou tanpri souple ban m bonjan manje pou m manje mwen bezwen bonjan vitamin pou m kanpe p ap ban m ti jèbè ak ti labouyi nan ti kiyè p ap ban m bwè nan bibon mwen pa tibebe pa pran m pou egare manman tanpri souple pa kontinye ban m tete m wè lèt ou sale li ka ban m vant pase kite m bwè lèt bouyi p ap ban m ti labouyi ou konnen m pa timoun piti manman pa ban m tete mwen kòmanse pale

mantalite lakay mantalite achte konsyans ak kèk grenn dola mantalite anpwazonnen lòt pou nèryen mantalite bay lòt kout poud pou ti krik ti krak mantalite blan ap vin chanje ayiti mantalite blan yo pral pot sinistre pou ede ayiti mantalite bondye bon bagay yo va chanje mantalite chache moun pou parene ti nèg pou esplwate yo mantalite chen manje chen mantalite dechoukay la poko fini mantalite egoyis mantalite fè bèl diskou zewo fot an franse epi anyen mantalite fè jako repèt lekòl san aprann panse ni kritike mantalite fè lòt tounen zonbi pou travay kòm esklav mantalite JMM (jan l monte l monte) mantalite JPP (jan l pase l pase) mantalite kalewès epi ret tann chanjman mantalite ki bò ou rete nan pòtoprens mantalite ki siyati w mantalite kibò ou te lekòl mantalite kilès ki fanmi w mantalite koudeta tout tan pou pran pouvwa mantalite kraze ayisyen pou fè wout pou blan mantalite kraze pou reye mantalite lespri koridò mantalite m ap ba w kout lang pou m monte mantalite m ap rale w desann si w ap eseye monte mantalite m pa t nan men m lekòl ak ou mantalite m pase nan gran inivèsite lòtbò dlo mantalite mwen pa kanmarad ou mantalite mwen pa moun lamas mantalite mwen pa nan ran ou mantalite mwen se moun lelit mantalite ou pa gen diplòm donk ou nil mantalite ou pa konn pale franse mantalite ou pa moun lavil mantalite ou pa t fè gwo klas mantalite ou se moun andeyò mantalite pa m pi bon mantalite pale anpil epi epi anyen mantalite pale franse vle di lespri mantalite plenyen pwoblèm tout tan men san fè efò mantalite pran fwomaj pou lanin mantalite pran kaka poul pou ze mantalite rayisab mantalite restavèk mantalite sa k sot aletranje pi bon mantalite sa w panse w te ye mantalite san diyite mantalite se konsa m leve m jwenn bagay yo mantalite se lè m sou a mwen te rankontre w mantalite soulye peyi chire chosèt mantalite tann blan vin fè mantalite tann kwi devan blan mantalite tchoul blan mantalite tout moun sou blòf mantalite tout voum se do mantalite vann frè ayisyen ak blan pou jèm pistach mantalite y ap voye ban mwe montre m pito pechè m abitwe ak ou pa fè m kado ti grenn chak kou ou sèmante pou pa montre m peche ou refize montre m ranje privye ou ban m al plen kalbas men ou pa montre m tann nas ou mennen m al achte men ou pa montre m plante pechè p ap ban m ti grenn chak jou men montre m kenbe tou pechè p ap ban m sèlman al plen kalbas men montre m tann nas pechè p ap annik mennen m nan mache men montre m plante nan pwovens vakans rive ann al nan pwovens pa kite timoun yo ap kalewès nan pòtoprens voye yo nan pwovens pou al konnen tout fri ki gen nan peyi d ayiti tout lekòl lavil dwe al an pwovens ak elèv yo pou yo konnen vrè kilti peyi d ayiti kouman moun yo pale kouman yo konpòte vakans an pwovens se bèl bagay se lè sa a pou al bwè kokoye ole pou al peche al fè lachas fòk nou al an pwovens pou n al manje mayi ak zaboka mi fè lago nan dlo ak timoun yo nou p ap rete lavil la fè chalè pa gen dlo pou lobe nou pral an pwovens pou n al tire kont sole kouche anba tonèl lè lalin ap klere nou pral monte bourik galope chwal mache nan lawouze nou pral wè peyizan k ap sekle kouman y ap plante kouman y ap travay pou yo ban nou manje nou pral an pwovens pou wè konbit k ap travay moun k ap fè kòve bann rara k ap danse ak anpil lòt aktivite pèp ayisyen an 1990 apre trantan tèt chaje sankatrevensis rekòt kafe bourik travay bay chwal garyonnen abraram di sètase pèp la panse klòch libète te sonnen li te gen yon bèl espwa nan fèy papye listwa li panse tout panzouyis yo te konvèti li panse lavalas te netwaye tout kras sèz desanm te plante lajwa nan kè l li te fete yon bèl nwèl li te pran sant yon demokrasi yo tout te ini pou netwaye fè pwòpte tout kote zòt de di apre dans tanbou lou men pèp la te di men anpil chay pa lou malgre tout difikilte li te leve kanpe magouyè te boude lè yo wè pèp konn sa yo vle o o jwèt mele tout bon vre kandida magouyè t ap eseye achte konsyans pèp ak lajan jan sa te konn fèt avan tout magouyè te pè tèlman pè a

te popilè pèp la bay ekzamen final la jou sèz desanm nan peyi a yon sèl elèv pase tout lòt yo koule peripesi yon ti pèp nwa pèp ki soti depi lafrik e ki ateri amerik yo ki kase chenn lesklavay pou ka fini ak yon gwo tray pèp nwa ki premye fè listwa zòt te di se yo k pot sida y ap lage pichon dezinyon men fò nou pa pran nan presyon pitit ak manman adoktif li pitit manman sa a te adokte ou men ou konn vrè manman ou yon lòt te adokte ou byen lontan men yo toujou gen yon rezon yon timoun pa ka gen de manman an menm tan ti minè timoun adokte timoun gate e ki konplètman esplwate gade frè ou yo kounyeya van bwote yo timoun adoktif yo te konn respekte lontan ini nou kounyeya poukisa se ayisyen premye pèp nwa endepandan nan lemonn premye pitit ewòp ak afrik poukisa ou kote ou ye a kounyeya poukisa se sou do ou yo lage tout chay poukisa frè m yo ap mouri nan dlo poukisa y ap maltrete yo gwanntanamo poukisa se nou yo di ki pote sida poukisa yo pa vle san nou san nou ki te koule pou bay lòt libète poukisa se ayisyen yo meprize poukisa se nou yo bay vye chay pote pòv k ap mande nan pòtoprens yo bò koridò marengwen w ap wè pòv yo nan tout rakwen w ap wè yo nan zòn bwavèna si w al mache anba yo grangou yo bezwen manje se rezon ki fè y ap mande ak yon ti kwi kenbe nan men y ap mande moun tout lajounen premye ak dènye li te premye pitit afrik e kounyeya yo konsidere l kòm dènye an amerik li te gen kat las yo nan men l li te genyen premye fwa a se te yon sipriz pou ènmi l yo kounyeya y ap moke l paske yo te viktim yon lè e yo sonje viktwa sa a ankò istwa inoubliyab sa a toujou ba l espwa malgre yo konsidere l kòm dènye se li k te premye prestasyon sèman prezidansyèl vyèy altagras pete 2 je nan tèt mwen mwen sèmante devan nasyon an e devan tout moun pou sèvi ak konstitisyon an kòm papye ijyenik pou derespekte l an premye epi fè lòt sanzave derespekte l tou pou yo derespekte dwa pèp ayisyen an epi pou nou travay nan dezinyon dekwa pou peyi a kontinye fè bak pou ranfòse lokipasyon pou dezonè yon ti nasyon sendenden ou menm ki patwon tout magouyè raketè souflantyou vendèdpeyi ou va ban m kouray ak sajès pou gouvène de fason pou seche kès leta a yon lòt jan epi pou m foure tout patnè n yo nan yon bon pozisyon priyè delivrans pou ayiti ou menm ki wa tout wa letènèl ou menm ki ka kraze tout kè wòch ak mato espirityèl ou ou menm ki gen pouvwa deplase tout montay ou menm ki te bay pèp izrayèl pouvwa travèse lamè wouj apye sèk ou menm ki te bondye depi plizyè syèk bondye jodiya bondye demen e pou tout tan ou menm ki bondye ayiti cheri tou mwen leve ti moso tè sa a devan ou mwen vle konsakre li a ou menm ou gen tout pouvwa pou chanje ti peyi sa a konplètman nan moman sa a papa mwen parèt sou entènèt la pou enplore sekou w pou ayiti manman nou pase penso padon w sou tout zak malonnèt ki fèt sou tè sa a kraze tout kontra dyab ki mare sou tè sa a depi epòk lolonyal dekwa pou n kòmanse debleye teren an pou premye janvye 2004 touche kè pèp sa a papa pou l konnen se ou ki premye lidè a ou menm ki jeneral pi gwo lame nan syèl la kou sou latè papa mwen leve tout magouyè politisyen devan w nan moman sa a ou konnen plan yo deja pou simen latèrè ak dezinyon nan peyi a paske pèp la gentan ba yo kanè yo ajoune pèp la montre l vle mache nan chemen delivrans lan kenbe men l nan wout glise l gen pou l travèse ou va beni seyè tout peyi sou latè ki pral lonje lamen bay ayiti apre 7 fevriye 2001 beni tout travay ki gen pou fèt nan benefis pèp la ak peyi a mwen leve tout eli yo devan w ou va ba yo sajès ou te bay salomon pou gouvène touche kè tout moun ki gen mwayen yo pou ede sa k pa kapab yo touche kè yo pou kolabore nan devlopman peyi a pou prestij tout ayisyen miltipliye benediksyon w sou tout moun ki va ede ayiti ale vè lavan ban nou kouray seyè pou n mare ren nou pou n aprann travay di pou n pa lonje kwi devan pesonn mwen leve tout lidè magouyè lòtbò dlo devan ou k ap prepare plan pou al

bloke ayiti men seyè ou konnen nou se yon pèp tilandeng ou va toujou limen chandèl rezistans lan nan nou menm pou kwape tout move zangi pou koupe grif tout malfini k ap pwoche pre nou mwen leve tout magouyè opozan zenglendo atoufè devan w nan moman sa a yo tout se pitit ou papa menm jan ou pa ta renmen wè okenn mal pou yo m ap priye w pou touche yo nou konnen w pre pou padone yo si yo ta pran konsyans eta peche yo anvan l twò ta se kri kè mwen pou ayiti nan syèk tounèf la nan non pitit ou frè nou jezikri ou bay tout pouvwa nan syèl la kou sou latè avoka pa ekselans ki toujou bò kote ou k ap entèsede pou nou ensiswatil refleksyon sou onz septanmyon kout chapo pou tout kretyen vivan ki te tonbe anba bal sanmanman yon kout chapo pou fanm vanyan yon kout chapo pou gason kanson ki te viktim de malveyan anba kout kouto nan legliz sen jan bosko se yon dat enpòtan pou tout ayisyen konsekan pou fè yon refleksyon nou pa bliye san inosan ki te koule nou sonje brasa wouj yo ki merite jije e kondane yo ka kraze brize yo ka boule yo ka touye pitit bondye yo ka ponyade moun konsekan pou eseye fè lòt pantan men sa p ap sispann lit la vanse paske pèp souvren an p ap dòmi li la ap veye reken yo kontinye ap fete reken yo kontinye ap fete pou frè m yo y ap manje kè yo kontan pou nouriti yo jwenn tout tan yo kontinye ap fete paske frè m yo kontinye ap vwayaje se pa vle yo vle men fò n gade nan ki sitiyasyon yo ye reken yo kontinye ap fete paske yo toujou jwenn manje yo konnen frè m yo pral gwanntanamo yo pa janm di yon mo frè m yo kontinye ap pati paske yo pa gen peyi reken yo toujou jwenn manje paske frè m yo toujou ap deplase reken yo toujou jwenn lanouriti paske frè m yo kontinye ap mouri reken yo kontinye ap fete pou frè m yo y ap manje revè 1986 pèp la panse li te delibere li panse l te delivre poutan li te mal kalkile li te mal panse li panse li ta pral mache epi l sot tonbe li panse sèt fevriye t ap ba l libète men okenn ènmi pa t ap dòmi li panse l ta pral respire men pi devan li al toufe li jwe katrevensis nan lotri epi swasantuit soti pèp la panse tout bagay te fini tandiske te plen malfini li panse l te sevre epoutan l te nan tete apre sa bèl konstitisyon ekri pou fè plis tilititi pèp la te kontan li vle respire men l ap sivoke rèv mwen pou demen douvanjou n se rèv demen ki dwe plòtonnen nan konbit tèt ansanm mizè ayè n va sèvi fèy papye listwa pou korije devwa demen nawè n va sèvi plim ak lank pou kouche sou papye zègrè n nan manje ayè pou jenerasyon k tou piti ak sa k gen pou wè premye solèy lavi apre bonnèt ventyèm syèk chavire n a kontinye met angrè ak fimye nan pepinyè ginen yo pou kontinye bay bon rekòt n a sekle raje zigzani lògèy ak egoyis nan jaden nou pou n simen plan lanmou dekwa pou rebwaze lakay ak bèl flè peyi rèv pou yon manman an danje bonjou manmi se youn nan pitit ou yo k ap salye w se ou menm wi m vin wè kouman w ye hey manman se dat mwen pa wè w pale m de ou non sò sa w fè de bon se ou menm sa apa m wè w defigire nèt kòmè manman se anndan kè m pou ta ye pou ta wè jan m t ap panse a ou apa m wè w ankò hey mezanmi ayiti toma m nan se pa ti sezisman m te fè non lè m te pran nouvèl kadejak malandren nan lame ansanm ak politisyen rat do kale te fè sou ou manmi cheri se ak dlo nan je lè m te tande valè nan pitit ou yo panzouyis te touye mezanmi bon poudi se nan vant ou asasen sa yo te soti manmi pitit ap vyole manman hey sa grav kote sa soti letènèl kòmè apa m wè w ankò se pa ti sezisman m te fè non lè m te pran nouvèl sa a kay blan yo m pa t santi m atè ni anlè machwè m te sere tankou yon timoun ki bwè esans se yon grenn sèl mwen te met anba lang mwen ak yon ti kafe m kouri bwè domaj mwen pa t ka jwenn vèvenn pou ta fè yon te pou sezisman se ou manmi apa m wè w ankò se mwen k konnen jan m te anvi wè w cheri apre ventan m fè ap viv nan peyi fredi manmi cheri pwoche non pwoche m bo w mezanmi se ou menm sa pwoche non pwoche m manyen w se pitit ou wi ou pa bezwen

pè m kèlkeswa jan w ye se manman m w ap toujou ye mwen pa janm pè di se ou k manman m kèlkeswa kote m pase mezanmi manmi apa tout rad ou chire tout kò w plen pousyè fatra nan tout kwen kay ou manman cheri m nan se nan ka sa a ou ye anmwey anmwey anmwey vin ede m sekouri manman m ki an danje men m wè l tonbe nan koma anmwey anmwey prete m yon telefòn pou m fè yon kout fil ijans prese prese pase m yon telefòn ban mwen l prese vit alo o alo o o apa se yon operatè etranje ki reponn alo o *hello please* silvouplè mwen ta renmen fè yon kout fil entènasyonal yès entènasyonal pase m operatè dizyèm nan silvouplè wi dizyèm ijans emèjennsi yès mwen se pitit sò ayiti wi prese vit di tout timoun li yo mwen te fè yon rive wè manman m granmoun nan byenmal ba yo nouvèl la tande eta sante l grav mwen pa ka pale di yo prese fè kou yo konnen pou desann pou vin bay granmoun nan swen ou tande m wi ba yo tout nouvèl la pou mwen rete sou liy lan poko ale wi di tout pitit ayiti k ap viv nan dizyèm nan sa pou kouri fè yon antre pa bò isit pou yo vin pote kole pou sove granmoun nan menmsi yo pa rete lontan di yo desann kanmèm pa bliye non ba yo mesaj la alo o alo o ekri sa m di w la wi wi ba yo tout nouvèl la pou mwen rele miyami pou fè jan mapou ak moriso lewa konn sa rele pari pou di jan metelis ak rene depès sa rele boston tousuit pou radyo liberasyon ak vwa lakay bay nouvèl la rele monreyal pou di keslèbrezo sa pa fè reta non rele yo kounyeya pou simaye nouvèl la mèsi anpil m ale respè pou fanm ayiti tonma gade pinga pinga nou maltrete yo pinga nou joure yo fè kè yo kontan menm lè y ap travèse moman nwa pinga pinga nou fè yo fache pa eseye gen dyòl long ak yo respekte yo fanm ayiti tonma yo se bondye ki ban nou yo ann gade yo ak konsekans ann apresye yo ann ede yo gade pinga pinga nou abize yo respekte yo ann respekte tout fanm ayiti tonma tanpri souple pa minimize yo pa meprize yo gade pinga pinga nou dezapresye yo toujou ede yo leve vwa yo pou demokrasi boujonnen pou yo respekte yo gade pinga pinga nou abandone yo kèlkeswa peyi n pase ede yo y ap kontan y ap fyè dèske yo se fanm ayiti tonma pa fè yo fache se pou nou miyonnen yo respekte yo se kreyòl mwen pale mèsi papa bondye dèske se kreyòl mwen pale ala bèl lang sa a bèl mwen di sa m panse ladan san tèt grate mwen pa gen okenn vèb pou m konjige okenn sibjonktif m ap anplwaye pa gen fè tilititi pou blofe pitit natifnatal yon peyi mèsi papa dèske se an kreyòl mwen panse mèsi dèske m fèt sou tè d ayiti kote lang sa a soti lang yon dal gwo ewo te pale tousen desalin kapwa lamò anri kristòf chalmay peral yo tout te pale kreyòl se nan lang sa a yo te kominike pou yo te ban m libète yon lang ki pa lang vini lang kolon yo ta renmen detwi men m p ap boukante lang mwen an pou lang ki soti lòt kontinan mwen p ap fè boukantay pou okenn bagay zafè sila yo ki renmen esklavay fòk se li pou m pale se nan li pou m reve se li m pi renmen se li ki san mwen kreyòl se nanm mwen nenpòt ayisyen ki ta meprize lang sa a pa yon vrè kreyòl se pa yon vrè natifnatal peyi d ayiti son w ti sousou lòt peyi yon sousoubrake k pa gen kote pou l rete yon reskiyè k toujou ap tann kras manje yon moun ki san diyite ki pa konn sa l ye sezon wouj sezon sa a sot ravaje pèp mwen an yon pèp k ap karese espwa yon demokrasi apre plis ke trantan anprizone sezon sa a ki eseye touye espwa 16 desanm nan frape tout moun ki reve yon demokrasi tou nèf men sezon sa a pa la pou lontan sezon wouj se yon sezon kote magouyè gen pouvwa a men yo pa gen otorite wi yon pouvwa tanporè kote y ap rejwi yo gen pouvwa pou touye inosan pou fabrike ak men wouj yo yon fòm de demokrasi yon demokrasi ki pa gen okenn rapò ak demokrasi 7 fevriye 91 lan van sa a ki sot soufle a paralize anpil aktivite li pouse pèp la pou l al viv nan kache e li pa ka esprime panse l nan tout peyi a ou ka wè yon larivyè san ke sezon sa a kite poukisa se jis pou yon chwa wi chwa 16 desanm 90 sezon sa a pèmèt

pèp ayisyen an pou l demaske tout madigra ki bloke wout demokrasi a li pèmèt li wè tou vrè patriyòt k ap lite pou yon lòt ayiti si m te m ta si m te desalin m ta libere ayiti ankò si m te tousen m ta reekri istwa d ayiti si m te wa kristòf m ta rebati ayiti si m te kapwa lamò m ta tonbe m leve epi m kontinye ap galope si m te chalmay peral m ta fyè m ta kontinye mache bwòdè m ta tankou yon zetwal k ap briye kote ki pa klere m ta mache chalmayperalteman ak kè kontan san m pa pantan malgre tout touman tout vye pikan si m te ka rekolonize ayiti m ta fè l tounen yon paradi m ta simen plan lanmou toupatou m ta fè pepinyè lanmou pou al plante lòt kote si m te ka rekolonize ayiti m ta repran fyète desalin ak tousen te pote zòt t ap respekte m li pa ta meprize m si m te chèfseksyon nan yon seksyon m ta aji byen ak peyizan epi tout t ap kontan si m te militè m ta mache tèt anlè pèp la pa t ap wè m kòm ènmi men yon zanmi k ap pwoteje l ki p ap tire l si m te ka reekri istwa d ayiti ala pawòl mwen ta di tande kri peyizan yo grangou pa dous grangou ap touye nou yo vòlè tè nou pri manje monte bwa lapli pa tonbe nou bezwen ponp dlo pou wouze tè yo peyizan yo ap pati pral lòt peyi yo kouri dèyè yo lòt bò dlo epi yo kontinye ap pran dlo men se pa fòt yo krim tribòbabò nan yon peyi fòk nou rebati ayiti fòk mizè ak krim fini ayiti te kwè nou tout se ayisyen yon pòsyon pa jwenn lòt pòsyon gonfle genyen ki gonfle chak jou gen lòt k al dòmi grangou ou mal bat kat la ou kenbe tout bon zèl yo rebat li pou mwen mwen pa nan koken brase chodyè a l ap bouyi yon sèl bò separe manje a separe l ankò yon pòsyon pa jwenn nou tout se frè ann eseye viv an pè pa pete m sispann blofe m ann pale ann diskite nou tout fèt menm kote ann chita pou n pale gade m ap penpenyen epi n ap byen mennen n ap manje van plen epi m ap mouri lafen n ap avanse epi m ap rekile n ap naje epi m ap koule te kwè se frè nou ye te kwè nout tout se ayisyen trantan anprizone trantan anprizone abraham di sètase frè m yo pa dekouraje lè ou sonnen pou kase chenn sa yo ki te mare ou tout kote konbyen ke ou soufri konbyen ke ou lite pa dezespere lè delivrans lan sonnen priyè ou ekzose soti nan yon kacho byen cho transpòtasyon an ayiti yon sektè k pa janm kontwole aksidan kote ou pase leta pa janmen di anyen se kòmsi vi moun pa anyen plen enjenyè ki diplòme menm kannal yo pa ka fouye vwa pou konstwi wout devlopman san ke yo pa rele yon blan vote ak konsyans alo ayiti cheri alo o wi se mwen wi pitit ou nan dyapora a wi se yon long distans se yon mesaj mwen gen pou ou di pèp la al vote jou eleksyon di l pa panike al vote jan l pase l pase pa rete andedan kay di yo al ranpli devwa sivik yo jou sa a fòk nou vanse kote n rive a di yo vote demokratikman cheri di yo pa vote kandida pou kleren vote ak konsyans vote yon kandida yo panse ki kapab pote yon chanjman vote yon kandida ki kapab travay pou byennèt ayisyen vote yon kandida ki gen mwens twou nan manch di yo fè sa ak lòd cheri suiv lòd ofisyèl yo ak lapolis jou sa a pou montre yo sivilize pa fòse yon moun vote yon kandida jis pou pwomès vote dapre bon jan enfòmasyon yo genyen de kandida a youn yo panse ki ka fè yon diferans tande bòn chans a kandida ki va monte a jan l monte l monte pa bliye se prezidan tout ayisyen (kapitalis kominis (fo vrè) maksik (fo vrè) opòtinis pòv rich sosyalis (fo vrè) li pral ye tout se pitit sò ayiti ki renmen yo malgre jan yo ye donk ou va di l fè tout posib li pou fè yo travay ansanm dekwa pou sove lonè lapatri di yo al vote jou vòt la toutoun oke m ale cheri vote ak konsyans alo ayiti cheri alo o wi se mwen wi pitit ou nan dyapora a wi se yon long distans se yon mesaj mwen gen pou ou di pèp la al vote jou eleksyon di l pa panike al vote jan l pase l pase pa rete andedan kay di yo al ranpli devwa sivik yo jou sa a fòk nou vanse kote n rive a di yo vote demokratikman cheri di yo pa vote kandida pou kleren vote ak konsyans vote yon kandida yo panse ki kapab pote yon chanjman vote yon kandida ki kapab travay pou

byennèt ayisyen vote yon kandida ki gen mwens twou nan manch di yo fè sa ak lòd cheri suiv lòd ofisyèl yo ak lapolis jou sa a pou montre yo sivilize pa fòse yon moun vote yon kandida jis pou pwomès vote dapre bon jan enfòmasyon yo genyen de kandida a youn yo panse ki ka fè yon diferans tande bòn chans a kandida ki va monte ajan l monte l monte pa bliye se prezidan tout ayisyen (kapitalis kominis (fo vrè) maksik (fo vrè) opòtinis pòv rich sosyalis (fo vrè) li pral ye tout se pitit sò ayiti ki renmen yo malgre jan yo ye donk ou va di l fè tout posib li pou fè yo travay ansanm dekwa pou sove lonè lapatri di yo al vote jou vòt la toutoun oke m ale cheri]